

TÖLCSÉRY TANÁR ÚR EMLÉKÉRE

Nagyszüleim sírját látogatva a „Kincsben”, utam egy egyszerű, mondhatnám, nagyon szerény sírhant mellett vezet, mely egykori kedves tanárunk, Tölcséry István nyughelye.

Olykor meg-megállok a sír előtt, mert feltörnek bensőmből kisdíákkorom talán legszebb, legvidámabb emlékei, melyeknek egyik meghatározó személyisége Tölcséry tanár úr, akiről a fiatalabb bethlenes generáció alig vagy egyáltalán nem hallott.

Jómagam ahhoz a korosztályhoz tartozom, amely 1945 őszén tízéves elsőként kezdte a gimnáziumot, s akit olyan egyéniségek tanítottak, mint Zentay János, Láng István, Tornyai Sándor, Sipka Sándor, Tölcséry István és még sorolhatnám...

Ritka ajándéka a sorsnak, hogy nagy létszámú (39 fő) osztályunkból megközelítőleg húszan viszonylag jó egészségben érhattük meg az időskort, és nem vesztett ki belőlünk ennyi év után sem az összetartozás igénye, a példás osztályszellem. Az ötvenöt éves értekezési találkozóznk óta évente legalább egy-két alkalommal tartunk baráti összejöveteleket. Ilyenkor beszélgetéseink alaptemája a diákori élmények felelevenítése.

Egy ilyen — a közelmúltban történt — esemény kapcsán vetődött fel a gondolat: le kellene írni valamely kedvenc tanárunkhoz fűződő élményeinket. A választás Tölcséry tanár úr személyére esett. Hogy miért éppen őrá? Mert valamennyien úgy éreztük, róla, halála óta talán legkevesebbet hallottunk.

Tölcséry is azon nagyformátumú tanárok egyike — s ezt a korabeli értekezési iratok is alátámasztják —, akik kiváló felkészültségükkel, a diákokkal szemben tanúsított magas követelményeikkel pozitívan hatottak a diákok jellemfejlődésére, gondolkodásmódjára. Megvolt benne mindig valami különös, nem hétköznapi, ami a többi tanártársaktól megkülönböztette. Tanítási módszerei, óravezetési szokásai ugyancsak sajátosak voltak. Szerénysége mögött hatalmas, elsősorban humán műveltség húzódtott.

Németh László tanárkodásának időszakában előfordult, hogy olyan kérdéssel fordultunk hozzá, melyre kielégítő választ adni nem tudott, akkor ezt mondta: „Menjtek Németh Laci bácsihoz, őt kérdezzétek, mert én csak egy egyszerű hármas vagyok”.

A négyosztályos gimnázium bevezetése után osztályunkban történelmet tanított. Óráin mindig pontos és fegyelmezett munka folyt. Jellemzően, a diákokban mind a mai napig, azok az élmények hagynak maradandó nyomot, amelyek nem megszokottak, nem hétköznapiak, amelyek alkalmasak lehetnek némely tanár „komikus hibáinak” utánzására.

Így az *Égető Eszter*ben is felvillan Macskásiként Tölcséry tanár úr alakja, aki „Ülepedjete le, mint a piszok” szavakkal szokta leültetni az osztályt. Ugyanígy történt ez annak idején a mi osztályunkban is, de mi semmi bántót nem éreztünk ebben a kijelentésben, csak derültünk rajta.

Mielőtt a tanár úr helyet foglalt a tanári asztalnál, a széket fel-emelte, megrázogatta, és csak azután foglalt helyet. Ennek állítólagos magyarázata, hogy korábban valamelyik osztályban fél diókat raktak a diákok a széklábak alá, melyek nagy reccsenéssel törtek szét a tanár úr súlya alatt.

A tanóra kezdetén az első kérdés a mindenkori heteshez szólt: „Van-e levizelt szivacs és kréta?” Az osztálynapló beírásához rendszerint tollat kért imígyen: „Kérek egy tajut”. Ennek következménye, hogy egymás között „tajunak” becéztük őt.

Hadas Lajosné - Steinkampf Ilona:
DR. TÖLCSÉRY ISTVÁN PORTRÉJA - 1953.

A portrét az 1954-ben végzett reál osztály a Bethlen Gábor Református Gimnáziumnak adományozta.

jelentette, hogy az éves anyagot órákra bontva kijelöltük a tankönyvben. Amikor ezzel elkészültünk, Pista bácsi a következőket mondta: „Kisfiacskáim! Ezentúl senki ne kérdezze tőlem meddig kell a következő órára megtanulni az anyagot, mert ezután automaticae struffice. Ekkor valaki közülünk megkérdezte, hogy az apró betűs részeket is meg kell tanulni? „Természetesen, még az üres oldalakat is” – volt a félreérthetetlen válasz.

Emlékszem, amikor az őskor emberéről tanultunk, pontosabban a zsákmányszerzés módjáról, ezt a tanár úr ekképpen aposztrofálta: „Az ősemberek gyakran nagy fene csesznyeinkókkal és csószbőgetőkkel (botokkal, husángokkal) ejtették el a nagy testű állatokat. Olykor egymással is összeverekedtek, s ilyenkor volt, akinek levágták a tokmányát (orrát)”.

Az új anyag közlésének fontos részét alkotta az ún. „önteveskedés”, melynek lényege, hogy a tanár úr által felszólított diák, nyitott tankönyvből kontrollálhatta a tanári magyarázatot, esetleg kérdést tehetett fel a témával kapcsolatban.

Tölcséry tanár úrnak a tanítás mellett volt még egy igen fontos megbízatása: a gimnázium könyvtárának vezetése, melyet lelkiismeretesen, nagy gondossággal végzett. Noha az *Égető Eszter*ben arról esik szó, hogy Eszter József nevű gyermeke azért nem jár a könyvtárba, „mert az nem decimálás szerint volt rendezve”, katalógusba szedve. Ennek éppen ellenkezőjét állítják azok az osztálytársaim, akik segédkönyvtárosi funkciót töltöttek be Pista bácsi mellett. Azért, hogy avatatlan kezek véletlenül se borítsák fel a könyvtár rendjét, az ajtózár mellé lakatot is szereltetett. Könyvtárzáraskor többször is visszalépett az ajtóhoz, ellenőrizvén annak bezártságát.

Feltétlen szót kell ejteni a tanár úr egészséges életmódjáról. Nagy hangsúlyt kapott életvitelében a testedzés, a különböző tornagyakorlatok, amelyeket, ha mód volt rá, még a könyvtárban is végzett. Hétfélegyen gyakran elkérte a tornaterem kulcsát Etuska nénitől, az egyik pedellustól, s ilyenkor órákon keresztül erőnléti tornagyakorlatokat végzett.

Kötelességtudása, műveltsége, humora példaértékű lehet a fiatalabb generáció számára. Bennünk, öreg diákokban, emléke örökké élni fog.

Köntös István